

Шульга Т. М.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фінансового права
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
м. Харків, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПЛАТНОСТІ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ НАДР

Кодексом України про надра [1] (ст.28) закріплене положення, що користування надрами є платним. Плата справляється за користування надрами в межах території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони. Плата за користування надрами справляється у вигляді: 1) плати за користування надрами для видобування корисних копалин; 2) плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. За видачу спеціальних дозволів на користування надрами справляється відповідний збір.

Необхідно зазначити, що платність притаманна і геологічному вивченню надр та характеризується певною специфікою. Відповідно до загального принципу надрокористування, проведення досліджень здійснюється користувачем за власний рахунок і на свій ризик. У випадку відсутності ознак мінералів його витрати не компенсуються. Але важливі для держави дослідження можуть здійснюватися й за рахунок державного бюджету країни.

До 2011 року в Україні діяли такі основні види платежів у сфері використання надр як: плата за користування надрами та збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету. На сьогодні Податковим кодексом України [2] передбачено об'єднання цих платежів в один – плату за користування надрами. Таким чином, надрокористувачі за видобути корисні копалини з 01 січня 2011 року збір за геологорозвідувальні роботи не сплачують.

Отримання спеціального дозволу (ліцензії) на користування надрами обумовлене сплатою відповідного збору, розмір якого визначається Кабінетом Міністрів України, виходячи з витрат на експертизу заявок, матеріалів та обґрунтувань на користування надрами, організаційних та інших витрат, пов'язаних з видачею спеціальних дозволів (ліцензій). Видача таких дозволів (ліцензій) на користування надрами здійснюється відповідно до Закону

України від 1 червня 2000 року «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [3].

Специфічною рисою збору за видачу спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами виступає те, що його платниками можуть бути лише спеціалізовані підприємства, установи і організації, а також громадяни, які мають відповідну кваліфікацію, матеріально-технічні та економічні можливості для користування надрами. Слід також зазначити, що цей збір не є ціною послуги уповноваженого державного органу. Його витрати, пов'язані з наданням спеціального права, компенсуються за рахунок бюджетних коштів, а не тих коштів, які одержані у вигляді збору.

Слід наголосити, що останнім часом законами про Державний бюджет на поточні роки передбачено набуття спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами виключно на аукціонах. Так, згідно з «Порядком надання спеціальних дозволів на користування надрами» [4], окремий дозвіл надається на кожний вид користування надрами. Його вартість визначається за результатами аукціону. Дозвіл отримує переможець аукціону після внесення ним плати згідно з договором купівлі-продажу. У раніше чинних порядках, чітко не визначалося, хто буде продавати спеціальні дозволи, а зазначалося, що це може робити спеціально вповноважений орган виконавчої влади, а Кабмін щорічно визначав цей орган окремою постановою про порядок проведення аукціонів із продажу ліцензій.

Новим порядком також затверджено, що всі ліцензії надаються лише на аукціонах, окрім таких випадків: 1) видобування корисних копалин, якщо заявник за результатами геологічного вивчення ділянки надр за власні кошти здійснив підрахунок запасів корисних копалин, який затверджено ДКЗ, а також видобування корисних копалин, якщо заявник за власні кошти здійснив апробацію в ДКЗ за умови затвердження підрахунку запасів корисних копалин у ДКЗ протягом п'яти років, а в межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України десяти років з моменту надання дозволу;

2) розширення меж не більш як на 50 відсотків раніше наданої у користування площі ділянки надр з метою її геологічного вивчення або розміщення підземних сховищ, а також збільшення обсягу видобування корисних копалин за рахунок розширення меж ділянки, але не більш як на 50 відсотків запасів, визначених раніше наданим дозволом, за умови, що суміжну ділянку не надано у користування; 3) геологічного вивчення та видобування корисних копалин місцевого значення. За надання дозволу без проведення аукціону справляється збір у розмірі, який розраховується виходячи з початкової

ціни продажу такого дозволу на аукціоні відповідно до Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами. Відповідні кошти зараховуються до Державного бюджету України.

Підводячи підсумок, слід сказати, що у розробках українських фахівців вже обгрунтовувалася можливість заміни всіх наявних, платежів за користування надрами двома – гірничою рентою і амортизацією розвіданих запасів [5, с. 7]. Світова ж практика свідчить, що всі платежі у сфері використання надр охоплюються єдиним податком, відомим під назвою «роялті». Певні зміни в цьому напрямку відбулися і у вітчизняному законодавстві. Як уже зазначалося вище, Податковим кодексом України закріплена плата за користування надрами – загальнодержавний платіж, який справляється у вигляді: плати за користування надрами для видобування корисних копалин та плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. На сьогодні окремих норм, які б регламентували сплату, наприклад, відрхувань за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету чи збору за видачу спеціальних дозволів в Податковому кодексі України не передбачено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
2. Податковий кодекс України // Голос України – 2010. - 4 грудня. - № 229-230.
3. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» // Офіційний Вісник України. - 2000. - № 27. - Ст. 1109.
4. «Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>
5. Снісар В. П. Про шляхи підвищення ефективності надрокористування / В. П. Снісар, О. О. Шумський // Нафтова і газова промисловість. – 1999. – № 3. – С. 6–9.